

Дня народження М. С. Хрущова. – К. : 1995. – С. 93 – 99.

8. ДАЧО. Обласне управління культури Черкаського обласного комітету. Директиви, методичні розробки і списки рекомендованої літератури. – Ф. – Р.2624 – Опс.1. – Спр.91. – 133 арк.

9. Карпов Г.Г., Синцов М.Д. Клубна справа. / Г.Г. Карпов, М.Д. Синцов. – К. : Держполітвидав УРСР, 1960. – 365с.

10. ДАЧО. Управління культури виконавчого комітету Черкаської обласної ради депутатів трудящих. Відділ культосвітніх установ. Інформації і довідки про роботу культосвітніх установ області за 1960 рік – Р.2631 – Оп. 1. – Справа 2. – 107 арк.

11. Історія українського селянства: Нариси: В 2 т. / НАН України; Інститут історії України / В. Смолій (відп. ред.) – К. : Наукова думка, 2006. Т.2. – 652 с.

12. ДАЧО. Управління культури виконавчого комітету Черкаської обласної ради депутатів трудящих. Відділ культосвітніх установ. Інформації і довідки про роботу культосвітніх установ області за 1960 рік – Р.2631 – Оп. 1. – Справа 2. – арк. 107.

References

1. Baran V. K. Ukrayina kriz' viky : V 15 t. T. 13. Ukrayina v umovakh systemnoyi kryzy (1946-1980-i rr.) / V. K. Baran, V. M. Danylenko; red.: V. A. Smoliy; NAN Ukrayiny. In-t arkeol. - K. : Al'ternatyvy, 1999. - 303 ts.

2. Kovpak L.V. Sotsial'no-pobutovi umovy zhyttya naselennya Ukrayiny v druhiy polovyni KhKh stolittya (1945-2000 rr.) / Kovpak L.V. – K.: NAN Ukrayiny instytut istoriyi Ukrayiny, 2003. – 250s.

3. Romanyuk I.M. Ukrayins'ke selo v 50-ti – pershiy polovyni 60-kh rr. KhKh stolittya. / I.M. Romanyuk – Vinnytsya : Knyha-Veha, 2005. – 256 s.

4. Fedorenko Ya. A. Zminy v kul'turno-dukhovnomu zhytti ukrayins'koho selyanstva v period khrushchovskoyi „vidlyhy“: dys... kand. ist. nauk spets / Ya. A. Fedorenko – Cherkasy, 2009. – 227 s.

5. Zarets'kyu O. Ukrayins'ki shistdesyatnyky, „khrushchovsk'ka vidlyha“ v etnokul'turnomu prostori SRSR / Zarets'kyu O. // Suchasnist'. – 1995. – №.4. – S.113-125.

6. Derzhavnyy arkhiv Cherkas'koyi oblasti (dali DACHO). – Cherkas'ke oblasne upravlinnya kul'tury. Dyrektyvy, metodychni rozrobky rekomendovanoi literatury oblasnoho budynku narodnoyi tvorchosti za 1957 rik. – Fond – R.2625. – Op.1. – Spr.35. – 35 ark.

7. Baranovs'ka N.P. Zmina zasad totalitarnoho partiynoho kontrolyu za suspil'stvom u dobu M. S. Khrushchova / N. P. Baranovs'ka // M.S. Khrushchov i Ukrayina. Materialy naukovoho seminaru 14 kvitnya 1994 r. prysvyachenoho 100-richchyu vid Dnya narodzhennya M. S. Khrushchova. – K. : 1995. – S. 93 – 99.

8. DACHO. Obblasne upravlinnya kul'tury Cherkas'koho oblyvkonkomu. Dyrektyvy, metodychni rozrobky i spysky rekomendovanoi literatury. – F. R.2624 – Ops.1. – Spr.91. – 133 ark.

9. Karpov H.H., Syntsov M.D. Klubna справа. / H.H. Karpov, M.D. Syntsov. – K. : Derzhpolityvdav URSR, 1960. – 365s.

10. DACHO. Upravlinnya kul'tury vykonavchoho komitetu Cherkas'koyi oblasnoyi rady deputativ trudyashchykh. Viddil kul'tosvitnikh ustanov. Informatsiyi i dovidky pro roboto kul'tosvitnikh ustanov oblasti za 1960 rik – R.2631 – Op. 1. – Sправа 2. – 107 арк.

11. Історія українського селянства: Нариси: В 2 т. / НАН України; Інститут історії України / В. Смолій (відп. ред.) – К. : Наукова думка, 2006. Т.2. – 652 с.

12. DACHO. Upravlinnya kul'tury vykonavchoho komitetu Cherkas'koyi oblasnoyi rady deputativ trudyashchykh. Viddil kul'tosvitnikh ustanov. Informatsiyi i dovidky pro roboto kul'tosvitnikh ustanov oblasti za 1960 rik – R.2631 – Op. 1. – Sправа 2. – арк. 107

Bulakh T. D., aspirantka CHAIR arhivoznavstva, novitnoi istorii that spetsialnih istorichnih distsiplin, Cherkasy natsionalny universitet Bohdan Khmelnytsky (Ukraine, Kiev), anticid2012@ukr.net

Propaganda popularizing in the ukrainian village in 1953–1964

The main tasks and principles of official propaganda popularizing in Ukrainian village in 1953–1964 are considered in the article. The double-faced character of propaganda activity is shown in the article. On one side it was directed to the absolute government the rural residents by the state, on the other – to the enlightenment work directed to spreading new technical knowledge in the countryside.

The aim of the article is the complex analysis of the state official propaganda activity of the 'thaw' period.

It was considered that agricultural books, booklets, journals and newspapers helped collective farmers to master science and progressive methods achievements on their own. The main place where propaganda knowledge was spread in the village

was a club-house. Not less important means of communist propaganda became the radio. Like the press the radio became controlled by the Communist party.

In the process of work the author came to the conclusion about the state monopoly in information owing. The purpose of the state was the total control in all spheres of life. The main means of influence on peasants' consciousness in that time were Soviet literature, cultural and educational institutions, radio, cinema, etc.

Keywords: propaganda, "thaw", cultural and educational institutions, broadcasting transmitter, ideology.

Булах Т. Д., аспірантка кафедри архівознавства, нової історії та спеціальних історических дисциплін, Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького (Україна, Київ), anticid2012@ukr.net

Распространение знаний в украинском селе средствами пропаганды в 1953-1964 гг.

В данной статье рассматриваются основные средства и задачи распространения официальной пропаганды в украинском селе в 1953-1964 гг. Показан неоднозначный характер агитационной работы, которая с одной стороны была направлена на абсолютное управление партийно-государственным руководством общества, с другой же на просветительскую работу, которая имела целью распространения новых знаний в сельской местности.

Целью статьи выступает анализ комплекса мероприятий официальной пропагандистской деятельности государства периода "оттепели".

Считалось, что сельскохозяйственные книги, брошюры, журналы, газеты помогают колхозникам самостоятельно овладеть достижениями науки и передового опыта. Не менее большое значение в распространении информации со временем приняло и радио. Пресса, литература, радио, в указанный период становятся полностью подконтрольными партии.

Автор в ходе работы пришел к выводу о том, что в период "оттепели" пропаганда становится неотъемлемой частью жизни крестьянства: она распространяется среди всех классов по постановлениям советского руководства. Получив монопольное право владеть информацией, партия использовала органы печати, радио, культурно-образовательные учреждения для полного контроля. Агитационная работа также предусматривала разьянительную миссию советской власти в области сельского хозяйства, пропагандировала сдвиги в агротехническом и зоотехническом комплексе, способствовала социалистическим соревнованиям крестьян.

Ключевые слова: пропаганда, "оттепель", культурно-образовательные учреждения, радиоточки, идеология.

* * *

УДК 94(477)“1953/1964”:378

Лук'яненко О. В.

кандидат історичних наук, старший викладач кафедри культурології, Полтавський національний педагогічний університет ім. В. Г. Короленка (Україна, Полтава), lukyanenko.ov@gmail.com

НА МЕЖІ РАЦІОНАЛЬНОГО ТА ТРАНСЦЕНДЕНТНОГО: ОСВІТНЬО ЗОРІЄТОВАНЕ ДОЗВІЛЛЯ ТА ВІРА У ПЕДАГОГІЧНИХ ІНСТИТУТАХ УРСР ДОБИ “ВІДЛИГИ” (Ч. 1)

Ілюструється еволюція освітньо зорієтованого та релігійного дозвілля освітян педінститутів УРСР періоду десталінізації (1953–1964 рр.). Застосування методу контент-аналізу педагогічної преси дозволило проілюструвати наповнюваність вільного часу студентів; відслідкувати співвідношення характеристик позаробочого часу викладачів відповідно до сучасних підходів теорії та історії дозвілля.

Ключові слова: повсякдення, студенти, освітньо зорієтоване дозвілля, релігійне дозвілля, вища педагогічна школа, десталінізація.

Відпочинок людини народжується тоді, коли приходить утома від матеріального світу. Та й сама дозвіллева сфера тоді постає на межі двох площин. Щоденне виснаження лікується у рівній мірі як задоволенням матеріальних, так і духовних потреб. Освітня вища педагогічна школа часів “відлиги” мали у своєму арсеналі численні способи відновлення духовної, фізичної та психо-емоційної рівноваги. У попередніх розвідках ми уже характеризували інтерактивне, рекреаційне, культурне та спортивне дозвілля педагогів та студентів 1953–1964 рр. згідно з концепцією дозвіллевих типів У. Алеманна, Р. Вейдера,

К. Кармела та ін. У нинішньому ж дослідженні пропонуємо поглянути та те, яким чином висвітлювалося освітньо зорієнтоване дозвілля освітян у профільному виданні – газеті “Радянська освіта” – упродовж років “відлиги”.

Специфіка діяльності педагогічного інституту як освітньої установи робить освітньо зорієнтоване дозвілля доволі умовним. До того ж інші види відпочинку майбутніх учителів у більшості своїй не обминали навчального компоненту. Ми неодноразово наголошували на просвітницькому елементі в інтерактивному та культурному відпочинку молоді. Однак, і серед тих, хто за родом професії мав нести знання в маси, залишався попит на нові інтелектуальні скарби, які лежали далеко за межею майбутньої професії.

Найпершими згадками про чисте освітнє дозвілля, спрямоване на розширення світоглядного горизонту освітян, були замітки у жовтня 1956 р. у “Радянській освіті”, присвячені відкриттю музично–художнього лекторію у стінах Ніжинського педінституту. Раніше уже були схожі посилання, проте, до цього музичні лекторії організовувалися студентами та викладачами педінститутів для широкого загалу: працівників заводів, учителів та громадськості міст. Тут же – специфічно для майбутніх педагогів було утворено філіал лекторію Київської філармонії та лекторій Російського музею м. Києва [1].

До речі, такі заходи стануть одними із провідних видів освітньо зорієнтованого дозвілля студентів у пост–сталінське дванадцятиліття. Вдруге преса звернулася до принад цього типу заповнення вільного часу у грудні 1963 р. Прикладом слугували музичні лекторії при новоствореному музично–педагогічному факультеті Донецького педінституту. Навчальний заклад почав випускати учителів музики та співів для середньої школи. Проте, студенти зізнавалися, що їх охоплював жаль коли вони усвідомлювали, що з величезними музичними скарбами вони могли б познайомитися не в тридцять років, а значно раніше, ще у шкільному віці. Лектор Володимир Остоменський умів захопити усіх, у кого були музичні здібності, і тих, у кого їх не було. На таких лекторіях слухали “Апасіонату” Л. Бетховена, оперу “Садко” М. Римського–Корсакова, “Хованщину” М. Мусоргського, та романси О. Гурільова [2]. У багатьох навчальних закладах музичні лекторії виходили далеко за межі професійних уподобань майбутніх учителів музики. Наприклад, у травні 1964 р. у Кіровоградському педінституті музичній лекторій відвідували і фізики з математиками, і філософи. Прикметно, що молодь приходила на заходи без об’яв. Лекторами виступали студенти музичного училища та керівники музичних колективів міста [3].

Та найпотужніший шар прикладів освітньо зорієнтованого дозвілля, безперечно, належав участі студентства у наукових гуртках. Звичайно, що у багатьох випадках вони були номінальними. Участь студентів у них часто обмежувалася виключно їхньою присутністю на сторінках звітів. Проте, ті приклади, що доходили до шпальт “Радянської освіти”, були ознакою дієвості та живучості цього типу дозвілля. Одним із найперших читачам представили наукове чергування

студентів Вінницького педінституту для приймання сигналів першого у світі штучного супутника Землі, запущеного Радянським Союзом у жовтні 1957 р. [4].

Насправді, значна кількість прикладів участі студентів у наукових гуртках мала неприхований ідеологічний присмак. За такої умови вони лише з великою децимою умовності могли претендувати на статус дозвіллевого заходу. Скажімо, у червні 1959 р. у новостворене СНТ у Луцькому педінституті свою найпершу звітну конференцію присвятило 20–річчю возз’єднання Західної України з УРСР [5]. До речі, так само, як і студенти Запорізького педінституту, які того ж року звітну конференцію присвятили 40–річчю ВЛКСМ [6]. У Слов’янському педінституті це об’єднання допитливої молоді 2–3 рази на місяць проводило спеціальні вечори відпочинку з пізнавальними кінолекторіями, а створений товариством “Усний журнал” висвітлював новинки науки та техніки. Прикметно, що студенти організовували для себе пізнавальні суботні вечори, під час яких проводилися математичні, фізичні та літературні вікторини [7].

Студентська наука на дозвіллі часто приносила вагомий плід у вивченні різних тем. Скажімо, у студенти–історики з Кримського педінституту під керівництвом доцента С. Секиринського у вільний час займалися роботою в архівах, відтворюючи історію краю, а їхні колеги–природознавці разом із професором С. Делямуре вивчали фауну Бахчисарайського водоймища. Плідно діяв і кримський мовний науковий гурток. Студентство постійно розміщало критичні статті в інститутській пресі на прочитану на дозвіллі літературу, а також у виданні “Кримський комсомолец”, відтворюючи забуті сторінки діяльності кримського комсомольського підпілля у роки Другої світової війни [8]. Краєзнавство стало чи не головним об’єктом освітньо зорієнтованого дозвілля студентів–гуманітаріїв до кінця “відлиги”. Так, у 1962 р. молодь Черкаського педінституту часто висвітлювала свої пошуки з історії шкіл у селах Шевченкове та Василиця Черкаського району в організованому науковим гуртком з історії педагогіки рукописному журналі “Радянський педагог” [9].

У наших попередніх розвідках з історії дозвілля студентів доби десталінізації ми вже зверталися до характеристики такої його форми як факультети громадських професій. Однак, у попередніх дослідженнях вони фігурували здебільшого у категорії інтерактивного дозвілля, бо студенти брали участь у них як викладачі. Тут згадаємо про ті з них, що засновувалися молоддю виключно для самих себе. Прикладом цього є факультет громадських професій при Уманському педінституті. У 1961 р. допитливі студенти мали змогу відвідувати відділ кореспондентів, масовиків–вітівників, основ музики і живопису, відділи лекторів, суддів та інструкторів спорту [10].

Поруч із такими формами організації освітньо зорієнтованого дозвілля стоїть і робота театрального гуртка при кафедрі педагогіки Ніжинського вишу. Попри те, що продуктом діяльності гуртка була сценічна творчість, мета його створення була виключно освітньою. Педагоги мотивували це тим, що студенти не вміли вести урок, хоча рівень знання у них був

високий. Схожий гурток, покликаний розвинути у молоді уміння спілкування, діяв і при кафедрі Криворізького педінституту [11].

Список використаних джерел

1. Повод М. З досвіду нашого інституту // Радянська освіта. – 27 жовтня 1956. – №44. – С.4.
2. Узовченко Є. Дві години у світі прекрасного // Радянська освіта. – 18 грудня 1963. – №100. – С.2.
3. Студентський музичний // Радянська освіта. – 29 травня 1964. – №43. – С.2.
4. Півень Г., Яворський А. Першість належить нашій Батьківщині // Радянська освіта. – 12 жовтня 1957. – №41. – С.1.
5. Йова П., Чуприна Я. Рухати вперед педагогічну практику і науку // Радянська освіта. – 6 червня 1959. – №23. – С.2.
6. Сторчаков В. На честь 40-річчя ВЛКСМ // Радянська освіта. – 6 червня 1959. – №23. – С.2.
7. Яловий Ф., Петрик І. Після лекцій // Радянська освіта. – 23 травня 1959. – №21. – С.3.
8. Новикова М. У студентському товаристві // Радянська освіта. – 1 березня 1958. – №9. – С.3.
9. Мойсеєнко М. Студентський науковий // Радянська освіта. – 3 лютого 1962. – №10. – С.2.
10. Торгалов В. Факультет громадських професій // Радянська освіта. – 20 грудня 1961. – №100. – С.1.
11. Юзвенко Л. Мистецтво вихователя // Радянська освіта. – 29 травня 1964. – №43. – С.2.

References

1. Povod M. Z dosvidu nashoho instytutu // Radyans'ka osvita. – 27 zhovtnya 1956. – №44. – S.4.
2. Uzovchenko Ye. Dvi hodyny u sviti prekrasnogo // Radyans'ka osvita. – 18 hrudnya 1963. – №100. – S.2.
3. Students'kyu muzychnyy // Radyans'ka osvita. – 29 travnya 1964. – №43. – S.2.
4. Piven' H., Yavors'kyu A. Pershist' nalezhyt' nashiy Bat'kivshchyni // Radyans'ka osvita. – 12 zhovtnya 1957. – №41. – S.1.
5. Yova P., Chupryna Ya. Rukhaty vpered pedahohichnu praktyku i nauku // Radyans'ka osvita. – 6 chervnya 1959. – №23. – S.2.
6. Storchakov V. Na chest' 40-richchya VLKSM // Radyans'ka osvita. – 6 chervnya 1959. – №23. – S.2.
7. Yalovyy F., Petryk I. Pislya leksiy // Radyans'ka osvita. – 23 travnya 1959. – №21. – S.3.
8. Novykova M. U student's'komu tovarystvi // Radyans'ka osvita. – 1 bereznya 1958. – №9. – S.3.
9. Moyseyenko M. Student's'kyu naukovyy // Radyans'ka osvita. – 3 lyutoho 1962. – №10. – S.2.
10. Torhalo V. Fakul'tet hromads'kykh profesiy // Radyans'ka osvita. – 20 hrudnya 1961. – №100. – S.1.
11. Yuzvenko L. Mystetstvo vykhovatelya // Radyans'ka osvita. – 29 travnya 1964. – №43. – S.2.

Lukyanenko O. V., Ph.D. in History, Senior lecturer of cultural sub-department in V. G. Korolenko Poltava National Pedagogical University (Ukraine, Poltava), lukyanenko.ov@gmail.com

At the turn of rational and transcendent: education oriented leisure and faith in pedagogical institutes of Ukrainian Soviet Socialist Republic during the “thaw” period (P. 1)

The article illustrates the evolution of the types of education oriented and religious leisure of educators in Pedagogical Institute of USSR during the period of de-Stalinization (1953–1964). Application of content analysis method of educational media allowed illustrating the core of the leisure. It also helped to give general characteristics of leisure according to modern approaches in the theory and history of leisure.

Keywords: every-day life, students, education oriented leisure, religious leisure, higher pedagogical school, de-Stalinization.

Лукьяненко А. В., кандидат исторических наук, старший преподаватель кафедры культурологии, Полтавский национальный педагогический университет им. В. Г. Короленко (Украина, Полтава), lukyanenko.ov@gmail.com

На грани рационального и трансцендентного: образовательно ориентированный досуг и вера в педагогических институтах УССР времён “оттепели” (Ч. 1)

Иллюстрируется эволюция образовательно ориентированного и религиозного типов досуга педагогов пединституте УССР периода

десталинизации (1953–1964 гг.). Применение метода контент-анализа педагогической прессы позволило проиллюстрировать наполнение досуга студентов; отследить соотношение характеристик внеучебного времени в соответствии с современными подходами теории и истории досуга.

Ключевые слова: повседневность, студенты, образовательно ориентированный досуг, религиозный досуг, высшая педагогическая школа, десталинизация.

* * *

УДК 94(477.8)

Малярчук О. М.

кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (Україна, Івано-Франківськ), oleg.malyarchuk@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ЗЕМЛЕРОБСТВА КОЛГОСПАМИ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ РСР у 1960–1980 РР.

Доведено, що зміцнення матеріально-технічної бази сільського господарства західних областей Української РСР, державна програма меліорації земель, збільшення використання мінеральних добрив і засобів захисту рослин свідчили про великомасштабність заходів уряду, спрямованих на підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва. Реалізація аграрної політики радянською владою у західному регіоні Української РСР призвела до великих змін у сільськогосподарському виробництві. Аналіз процесу реалізації цієї політики доводить, що середньорічні показники виробництва сільгосппродукції зростали, однак не відповідали великим обсягам капіталоукладень. Зміцнення матеріально-технічної бази сільського господарства, широка меліорація земель, хімізація, переведення його на індустріальну основу, впровадження науково обґрунтованих систем землеробства сприяли досягненню певних успіхів: значно збільшилась урожайність зернових і технічних культур в усіх господарствах. Сільське господарство у досліджуваній період наращувало випуск продукції, однак ужиті різноманітні заходи організаційного і економічного характеру мали тимчасовий характер. Меліорація і хімізація сільського господарства здійснювалися без належного врахування регіональних особливостей і нанесла непоправимі шкоди природі і здоров'ю людей. Найвищих показників росту обсягів сільськогосподарського виробництва в західному регіоні Української РСР було досягнуто у другій половині 70-х років, але вже з середини 80-х років XX ст. розпочалась збіж у динаміці. Незважаючи на деякі успіхи, в країні відчувалася нестача багатьох видів сільськогосподарської продукції.

Ключові слова: сільське господарство, західні області України, колгоспи, меліорація, хімізація, рослинництво, технічні культури.

Подолання труднощів історичного минулого, пов'язане з перебуванням України у складі СРСР. Провідне місце у наукових дослідженнях посіли економічні й екологічні проблеми. Незадовільний екологічний стан усієї території держави викликаний не лише найбільшою у світі техногенною катастрофою – аварією на Чорнобильській атомній електростанції у квітні 1986 р., а й проведенням суцільної колективізації сільського господарства та подальшими експериментуваннями. У другій половині ХХ ст. у західному регіоні України відбувся докорінний злам усталеного соціально-економічного життя. Повне переорієнтування економіки, зумовило зростання динаміки техногенного впливу на довкілля. Партійно-радянська влада за короткий час здійснила “соціалістичні перетворення” в політичній, економічній, соціальній, культурній сфері регіону. Низка проблем, що стосувалися напрацьованого століттями господарського досвіду, охорони навколишнього середовища, безпеки життя населення ігнорувалися та були відкинуті. За радянської доби аграрна політика закріплювала монопольне право держави володіти та розпоряджатися засобами матеріального виробництва, що впливало на форми виробничих відносин.